

AZ ÍTÉLKEZÉS ELMARAD

Szeifert Natália: Az altató szerekről

Minél többet forgatom a kérdést a fejemben, annál kevésbé világos, hogy a regény fizikai könyvteste csupán az én értelmezői nézőpontom miatt tűnik méltatlanul rossznak, vagy a mű koncepciójának elválaszthatatlan része az ügyetlenül photoshopolt női test nyugtalanító látványa. Ahogy a szem megakad az alak valószínűtlen fényezésű tincsein, úgy esik az értelem a cím szavainak csapdájába: *Az altató szerekről*. Így különírva a hangsúlyok áthelyeződnek. Azt az ígéretet foglalja magában, hogy megtudhatunk valamit arról, az altatószerek kémiaiáján túl mitől és főleg mitől *nem* alszunk. Az ígéret nemcsak azért nagyon izgalmas, mert miközben az álom az egyik legtöbbet forgatott irodalmi toposz, az alvás jóval ritkábban jelenik meg a szépirodalomban a maga egyszerűségében, jórészt tudattalan működésében vagy éppen elérhetlenségében ábrázolva, hanem azért is, mert a fizikai, szellemi, pszichés állapotot egyszerre tükröző alvást egy olyan író dolgozza fel, akinek írói anyanyelvén az egészségügyben szerzett tapasztalatai jelentős nyomot hagytak. A szerző eddigi könyveinek címéül is metaforikus értelmű orvosi szakszavakat választott: 2009-ben jelent meg első önálló könyve, amely *Gyógyfűrés* című blogjából született, és 2012-ben a *Láz* című első regénye. Utóbbinak az embert testként és testi működésében megérteni vágyó elbeszélői alakja, aki a kórházzagú, véres mindennapokat mutatja be, alighanem önéletrajzi forrásból táplálkozik. Az embert a zsigere-

in keresztül szemlélő orvostudomány és az irodalmi beszédmód keresztezése, ahogy például Csáth Géza írásai is bizonyítják, lehetővé teheti egy radikálisan új beszédmód megszületését, és képes lehet elbeszélő alakjait a maguk testi-lelki összetettségében a hitelesség és realitás új fokán ábrázolni. Szeifert Natália meglepő magabiztossággal és eleganciával nyúlt már a *Láz* című kisregényében is a test témájához, új regényében pedig bravúrosan játssza el két nő befejezetlen történetét a test fizikai és éteri húrjain.

Az éteri húrok persze jórészt láthatatlannak, vagyis kimondatlanok maradnak, csupán a csend, az elhallgatás alakzataiban öltenek formát. Zsuzsa és Zelma évtizedeken átívelő belső monológjait fonja egymásba a regény, s mindkét hang szerencsésen távol marad a konyhapszichológia és önelemzés művi szólamaitól. Az önmagukról való hallgatás a két nő természetes beállítódása, s ahogy a történetből kiderül, minden bizonyíték a kibeszéletlen családi konfliktusokból eredt, és származott tovább jelen életükbe. Éljenek bár családban vagy egyedül, csendben szígyenlik magukat ezért vagy azért. A sze-

Kalligram Kiadó
Budapest, 2017
272 oldal, 3500 Ft

replők nem analizálják cselekedeteiket, nem magyarázzák önmagukat, egyikük még pszichoanalízisra is szarkasztikus távolságtartással jár, vagyis alapvetően nem okok és következmények leegyszerűsítő mátrixában mozognak az önelbeszélések: elveszett nők elevenednek meg a monológokban, akik nem keresik önmagukat, élik hétköznapi életüket, és közben egyre inkább kikristályosodik bennük az érzés, hogy valami baj van.

A regény a két nő egyetlen találkozásának kettős nézőpontú elbeszélésével kezdődik. E találkozás a regény által átfogott idő végére esik. „Ma ott jártam” (7.) – Zelma betér Zsuzsa kávézójába, amelyet kisgyerekként antikváriumként ismert, kér egy pohár vizet, megkapja, váltanak néhány szót az udvarias csevegés jegyében. A realitás szintjén nem történik semmi, de a két idegen álmatlan tekintete egymásba kapcsolódik egy jelentőségteljes pillanatra, s nyomot hagynak egymásban anélkül, hogy bármit tudnának a másikról. Ezután elindulnak az időben lineárisan haladó, bár időszerkezetüket és arányaikat tekintve egymástól különböző, párhuzamosan futó belső életútmonológok, mintegy a külső szótlanság ellensúlyaként. A regény egészén át mágnesként tartja e párhuzamosan futó történeteket egymás vonzásában a nyitó monológokból következő kérdés: mi köze lehet a két nőnek egymáshoz?

Párhuzamosan mesélt életük néhány ponton valóban keresztezi egymást. Mindketten korán elveszítik egyik szülőjüket, mindkettőjüknek van egy-egy félbeszakított mesekönyve, így ketten birtokolják a teljes mesekönyvet – metaforikus értelemben is szép megoldás –, Zelma szemtanúja Zsuzsa autóbalesetének, és összeszedi Zsuzsa alkalmi szeretőjének verseit, amikor a karambolnál szétszóródnak a papírlapok az úttesten; és mindenekelőtt összeköti őket az álmatlanság. Az író arányérzékét és finom történetészövését dicséri, hogy kevésbé egyértelmű – az olvasó fantáziájának túlműködését leleplező – kapcsolódási pontokat is felkínál az életútjukban, de sem ezek,

sem ez előbbieik nem kerülnek napfényre, a két nő soha nem ismeri meg egymást. Találkozásuk az emberi érintkezés láthatatlan dimenzióját ragadja meg, amelyben hatással lehetnek ugyan egymásra, de itt sem szűnhet meg az érzékelés és értelmezés párhuzamossága. Érintkezésük kétoldalú, személyes fikció, egymás fatális félreértése. Hatnak egymásra, de nincs közös valóságuk, a dolgok jelentősége nem rögzített, hanem alkalmi, eszközjellegű, véletlenszerű, rejtélyes és kibogozhatatlan: „a furcsa ismerőssége pizskálta az agyamat” (Zelma, 11.), „erősen nézett, olyan erősen, hogy kipattintott bennem egy fedelet, mint a zsebóráét és egy befelé terjedő pillanatig szemtől szembe kerültem a pontos idővel” (Zelma, 268.), „Úgy nézett rám az a lány, hogy megjedtem. (...) Tényleg volt benne valami ismerős” (Zsuzsa, 14.) és „Irigykedni kezdtem, de nem igazán, hanem az az érzés kapott el, amit akkor érzünk, amikor látunk valakit, aki akár mi is lehetnénk vagy lehettünk volna (mert a lány azért jóval fiatalabb lehetett nálam), aki úgy él, ahogy élhettünk volna, egyedül, bátran, pedig nem tudtam róla semmit. Néztem és reménykedtem, hogy nem veszi észre, milyen hatással van rám” (Zsuzsa, 15–16.).

Csuhai István úgy fogalmazott a kötetről szóló kritikájában, hogy „minden egyes bekezdésben rengeteg anyag van”.¹ A regény – mintegy mellékesen – valóban rendkívül sokrétű szöveg: gazdag kulturális utalásrendszert mozgósít Zelma stílusában, komplex társadalomképet állít fel a fő- és mellékszereplők révén, érzékelteti az osztálydinamikai változásokat, a családi viszonyrendszereket és szerepkonfliktusokat, van történeti-gazdasági dimenziója, tematizálja a korrupciót, a kibertér világát, használja a budapesti utcákat, és játszik mindkét tér kapcsolatszervező erejével. És mindemellett a szubjektum belső világát is magabiztosan építi fel a monológok egyszerű, pontos nyelvezetében. Az *altató szerekről* szövegének nyelvi és tematikus mélysége tagadhatatlan, ám a regény legnagyobb tel-

¹ Csuhai István: Az álmatlanság kora, *Élet és Irodalom*, 2017. november 3.

jesítménye talán az, ahogy a test funkcióin vagy funkcióvesztésén keresztül engedi szóhoz jutni a szubjektumok válságát.

Pályi András *Éltem* című kisregényét juttatta eszembe az a nyers erő, amellyel a testről és szexualitásról ír Szeifert Natália. Rendkívül izgalmas, ahogy az alváásra való képtelenség mint a tudat csendesíthetetlen ébrenléte egyszer csak visszacsapódik az öntudat csökkent működésébe, az én elvesztésébe. Zelma a tudatvesztést felgyorsítandó a szexualitásba menekül, míg Zsuzsa a hajnali erkélyen kávézva, majd hosszú évek félálomban töltött napjain át türelmesen várja, hogy visszataláljon egykori önmagához, ahhoz a lányhoz, akit házassága alatt elveszített magában. Megrázó a két eltérő karakter története, hiszen az egyikük még nem, a másikuk már nem tudja, hogy ki is ő, és a regény nem kecsegtet azzal az illúzióval, hogy a kérdésre valaha is megnyugtató válasz születhet. A szubjektum valódi létállapota a regény álláspontja szerint az öntudat és öntudatlanság, a tudat és az ösztönök közötti billegés, a határhelyzet. S miért ne lehetne igaza Zelmának, amikor elhatalmasodó, fizikai épségét is veszélyeztető szexualitásáról azt mondja, hogy „a húzó lüktetés”, „talán ez az igazi lényegem”, „talán nem is szabadna elhallgattatnom” (213.), vagy miért ne lehetne autentikus viselkedés, hogy Zsuzsa a menekülést, az időhúzást választja, amikor az Antik pincéjében („Itt vagyok a világ köze-

pén, a világom közepén, ahol megakad az idő.” – 245.) berendez magának egy kis helyet, és visszatér babaházai építgetéséhez, ahhoz a tevékenységhez, amelyben utoljára volt azonos önmagával?

A regény mindkét alakja esendő, tökéletlen és elidegenítő, akár a borítófotón látható alak. Mindkét történet alapvetően elmondhatatlan, mert nincs hallgatóság, aki megértené. Zsuzsa pontosan érzékeli saját történetének elmondhatatlanságát: „Sajnáltam, hogy nem lehet elmondani azt, hogy milyen belülről valami. (...) Az én fogyatékozságom a pénz. Hogy van. Akinek nincs, annak vannak igazi problémái. Az én problémáim tehát nem meghallgathatók, nem értékelhetők, nem mérhetőek meg. Én gazdag picca vagyok, ha panaszmom van.” (259–260.) „Ezt már szinte fel se fogtam, hogy pont ő, pont gyereket, pont egy ilyen faszival. Az agyam végül jótékonyan tompított” (226.) – és elsüt egy morbid viccet Zelma, miután legjobb barátja, Mara bejelenti, hogy férjhez megy. Vagyis általános emberi vonás lehet, hogy még az egymáshoz közel állók sem képesek az empátia hiánytalan és automatikus gyakorlására minden körülmények között. *Az altató szerekről* végső soron maga a reflektált kísérlet arra, hogy elmondja, *milyen belülről*, emellett azonban azt sem hazudja el, hogy a személyes sorsok és döntések alapvetően nem megérthetőek, az azonosulás és a sorsok átjárhatósága szemvillanásnyi illúzió.